

Peter Høeg
MEGMENTHETŐK?

Fordította Soós Anita

Peter Høeg

MEGMENTHETÖK?

TYPOTEX

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

Az Európai Bizottság támogatást nyújtott ennek a projektnek a költségeihez.
Ez a kiadvány a szerző nézeteit tükrözi, és az Európai Bizottság nem tehető
felelőssé az abban foglaltak bármilyen felhasználásáért.

This book was published with the support of The Danish Arts Foundation.

De måske egnede

© Peter Høeg & Rosinante, Copenhagen 1993.

Published by agreement with Gyldendal Group Agency.

Hungarian translation © Soós Anita, 2022

Hungarian edition © Typotex Kiadó, Budapest, 2022

Engedély nélkül semmilyen formában nem másolható!

TYPOTEX VILÁGIRODALOM

ISSN 2064-2989

ISBN 978 963 493 185 0

Kedves Olvasó!

Köszönjük, hogy kínálatunkból választott olvasnivalót!

Újabb kiadványainkról, akcióinkról a www.typotex.hu

és a facebook.com/typotexkiado oldalakon értesülhet.

Typotex Kiadó

Alapította Votisky Zsuzsa, 1989

A kiadó az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók

és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

Felelős kiadó: Németh Kinga

Felelős szerkesztő: Mandl Orsolya

Borítóterv: Stark Attila

Nyomdai kivitelezés: Séd Nyomda, Szekszárd

Felelős vezető: Dránovits Anna

1

Mi az idő?

Öt emelettel közelebb a fényhez, tizenhárom sorban fordultunk a reggel kapuit megnyitó isten felé. Szünet, aztán Biehl következett.

Miért volt szükség a szünetre?

Amikor az egyik legtehetségesebb lány megkérdezte tőle, miért tart szüneteket, néma csend lett. Aztán ő, aki sosem beszélt egyes szám első személyben magáról, lassan, nyomatékosan, mintha meglepte volna a kérdés és talán a saját válasza is, azt felelte:

– Amikor beszélek, elsősorban a szünetekre figyeljetelek. Sokkal beszédesebbek a szavaknál.

Ugyanez vonatkozott az azóta eltelt időszakra, hogy belépett a terembe, felment a katedrára, aztán néma csend lett. Beszédes csend, hogy őt idézzem.

Elénekeltek egy reggeli zsoltárt, amelyet szünet követett, majd elimádkozta a Miatyánkot, szünet, rövid zsoltár, szünet, egy hazafias érzelmű dal, szünet, ennyi volt; éppolyan ruganyos léptekkel, ahogy jött, szinte futva elhagyta a termet.

Vajon milyen érzések kerítették hatalmukba a jelenlévőket?

Szerintem semmi különös, kora reggel volt, amikor mindenki fáradt, csak végezzünk már, megfájdult a fejem, különben is későre jár, becsöngettek. Már utaltam az idő múlására.

Még nem végeztünk, mondta a lány; valamire még fel akarta hívni a figyelmem, arra, ahogy a fájdalomhoz viszonyulunk. A kísérletet sosem szabad félbeszakítani, ha közben fájdalmat tapasztalunk, ahogy most én a fejfájást, nem menekülhetünk el előle. Inkább a figyelem fényét kell ráirányítani.

Így mondta. A figyelem fényét.

Szóval a félelemre koncentráltunk.

Biehl *Grundtvig nyomában* címmel megírta a visszaemlékezéseit. A könyvben benne volt az összes tanár neve, aki valaha az iskolában tanított, Biehl megemlékezett minden költözésről, amikor az intézmény nagyobb és szebb épületet kapott, számos eredményt felsorolt, és nem feledkezett meg az értük járó jutalmakról sem.

Ám egy szóval sem említette a diákokhoz fűződő viszonyát, így a félelemről sem írt. Egy szót sem, még a szünetekben vagy a sorok közötti térben sem volt erről semmi.

Először nem értettük. Hiszen ez volt a legfontosabb. Nem a tisztelet vagy a csodálat. Hanem a félelem.

Később kiderült, hogy ez a titkolózás egy nagyobb terv része. És akkor megértettem.

A reggeli áhítat alatt néma csöndben álltunk. Először ezt akartam elmagyarázni a lánynak.

Meghatározott időpontban mindennap felvonultunk a díszterembe, kétszáznegyven diák, huszonhat tanár és Biehl, aztán bezárultak az ajtók, és tudtuk, hogy a következő negyedórát síri csöndben kell eltöltenünk.

A hallgatás mindenre rátelepedett, a csend nyomasztóvá vált a teremben. Mintha a semmilyen zajt nem tűrő tilalom arra ösztönzött volna, hogy megszegjük. Mintha a teremben uralkodó feszültség része lett volna a tervnek.

Éveken át lehetetlen volt teljesen betartatni a csendrendeletet. Az időnként tapasztalható engedetlenség azonban csak erősítette a szabályt.

Előfordult, hogy halk zaj támadt, egy diák a torkát köszörülte vagy zörgött valamivel, amit mások is követtek, és egy ideig képtelenség volt elhallgattatni őket. Kényes helyzet, talán egyike a legnehezebbeknek, amivel egy Biehl pozíciójában lévő tanár találkozhat. Sok kisember passzív ellenállása.

Páratlanul jól kezelte ezeket a helyzeteket. Nem akart úgy tenni, mint ha semmi sem történt volna. Lehajtotta a fejét és egyszerűen tűrte a nyugtalanságot. Lehajtott fejjel várakozott, miközben a teremben egyre nőtt a feszültség, végül a félelem erősebbnek bizonyult az ellenállásnál.

Egyetlen pillanatra sem nézett a diákok szemébe, egyszerűen folytatta az áhítatot. Mégis tudtuk, hogy tisztában van vele, ki kezdte a rendetlenkedést. Hogy azonosította a zajforrást, és tudta, hogyan kell megtorolni az engedetlenséget.

Más tanárt vártunk, de hiába. Az osztályterem ajtaja nyitva állt, a hosszúra nyúlt szünetből kitalálhattuk, amit tulajdonképpen egész idő alatt tudtunk. Végül megjelent Biehl, gyors, ruganyos léptekkel.

– Üljetek le – szólalt meg. – Jest kivéve.

Nehezen lendült bele a beszédbe. Bár a betegségem miatt hosszúnak éreztem az időt, biztosan nem tartott tovább néhány percnél. Pont végiggondoltam, mi történt. Jes megzavarta társai reggeli áhítatát, felborította az iskola feszes napirendjét, visszaélt a belé vetett bizalommal. És akkor elcsattant a pofon.

Villámgyorsan, mégis olyan erővel, hogy a fiú az asztal fedezékéből a padok közé tántorodott.

Az ütést alig érzékelhető szünet követte, és bár ez volt a rettegés kulcsa, rövidsége miatt észre sem vettük, mondtam, többet ne is beszéljünk róla.

– Ellenkezőleg – szólalt meg. – Pont erről kell beszélünk.

Tehát megpróbáltam. Miután az ütés elcsattant, egy pillanatra megállt az idő, mert a sok mindenkit megdermesztett. Aztán két dolog történt egyszerre. Megkönnyebbültünk, hogy most már minden rendben van, de volt valami más is. Valami mélyebb, ami nem múlik el ilyen gyorsan, ami akkor keletkezik, amikor egy felnőtt teljes erőből megüt egy gyereket, és aminek már semmi köze az ütésből származó fizikai fájdalomhoz.

Biehl a tábla előtt rendbe szedte a ruháját. Mintha éppen a mosdóból lépett volna ki. Vagy egy kurvától. Mintha végzett volna valamivel, amit nehezebbre esett, de szükséges volt megtennie.

A lány nem értette, mire gondolok, tehát folytattuk.

– Milyen gyakran történik ilyesmi? – kérdezte.

A betegségem előtt nem volt okom ezen gondolkodni. Most azonban, hogy folyton figyelnem kellett az időre, rájöttem, hogy elég ritkán, egy osztályban heti egynél kevesebbszer. Pontosan adagolva.

– Ezt hogy érted?

Korai volt megismertetni a belső igazságokkal, mégis megtettem. Karin Æro szerint létezik egy ókori szabály. Az aranyozott felületeket nem vonták be száz százalékig arannyal, a legjobb hatást akkor érték el, ha csak valamivel több mint hatvan százalékot fedtek be. Az arany-metszés szabályát módosították ily módon.

Az iskolában így kezelték az idő és a büntetés viszonyát is. A kiderült rendbontásoknak alig több mint a feléért járt büntetés.

Ez volt az arany-metszés szabályának erőszakra vonatkozó változata.

Hogy engem is vertek-e?

Erre a kérdésre nemmel kellett felelnem, legalábbis ami az iskolában töltött két év két hónapot illeti. Ez alatt az idő alatt egészen a közelmúltig egyetlenegyszer sem ütöttek meg, tanítás után nem zártak be, és ameddig beteg nem lettem, még csak figyelmeztetést sem kaptam késésért.

– Nem – mondta a lány. – Annak, aki fél, már az is szabadság, hogy nem büntetik meg.

Nem akart megbántani. A megjegyzés egyszerűen kicsúszott a száján, szinte csak saját magának szólt. De elárulta, hogy természetes ellenszenvet érez irántam. Mivel nem volt vesztenivalóm, megjegyeztem, hogy Biehl Magániskolája előtt, a himmelbjerghusi és a serclis előéletemben kevés gyerek adott vagy kapott több nyaklevest, mint én. Lehet, hogy ebben az iskolában keresve sem talál olyat, aki nálam nagyobb szakértelemmel bír a pofonokat illetően. Talán Biehl kivéve.

Mire megkérdezte, vajon mit mondana erről a témáról Biehl.

Egy évvel korábban majdnem botrány kerekedett egy iskolai pofonból. A szobatársam, Jes Jessen, akit később ki is rúgtak, állítólag halláskárosodást szenvedett Biehl büntetését követően.

Sosem sikerült bizonyítani, hogy a két dolog összefüggött egymással, de Biehl-t majdnem felelősségre vonták. Az igazgató kijelentette, hogy az iskola a legnagyobb mértékben tiszteletben tartja a dán népiskolákban érvényben lévő, testi fenytésre vonatkozó tilalmat, de tapasztalatai szerint még senkinek sem ártott meg egy füles.

Ezt olyan mély meggyőződéssel állította, hogy mindenki megnyugodott. Hiszen tapasztalt tanár hírében állt, aki negyven éven át rendszeresen verte a diákjait.

Ráadásul nem hazudott. A lényeg nem az ütés volt, hanem az, ami előtte és utána történt. Ez azonban nem volt látható, legalábbis pusztá szemmel nem, mivel nagyon rövid ideig tartott. A hatása azonban annál hosszabb távú volt.

Ennek a rövid, de annál mélyebb következményekkel járó dolognak a leírására a lány a „megalázás” szót javasolta, amit készséggel elfogadtam. Szóval mégiscsak megértett.